OIKEUSMINISTERIÖ

Lainvalmisteluosasto
LsN Janne Kanerva

4.10.2016

Eduskunnan lakivaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI RIKOSLAIN 34 a LUVUN, PAKKOKEINOLAIN 10 LUVUN JA POLIISILAIN 5 LUVUN MUUTTAMISESTA (HE 93/2016 vp)

- **VASTINE LAUSUNTOJEN JOHDOSTA**

Otsikkoasian osalta oikeusministeriö toteaa kunnioittavasti seuraavan:

Yleisesti ottaen lausuntopalautetta voi luonnehtia myönteiseksi joko niin, että ehdotettuja lainsäädäntöratkaisuja kannatetaan tai pidetään perusteltuina, tai ainakin niin, että niiden johdosta ei ole huomautettavaa. Selvimmin tällaisina lausuntoina voidaan pitää ulkoasiainministeriön, sisäministeriön, Poliisihallituksen, keskusrikospoliisin, suojelupoliisin, Turun hovioikeuden, Helsingin käräjäoikeuden ja professori Kimmo Nuotion lausuntoja. Sinällään esitykseen myönteisesti suhtautuvissakin lausunnoissa nostetaan esiin tärkeitä kysymyksiä, joita käsitellään lähemmin jäljempänä. Lausunnoissa ei ehdoteta hallituksen esityksestä poikkeavia säännösehdotuksia.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 37/2016 vp) arvioinut lakiehdotukset perustuslain 7 §:n 1 momentin (elämän ja henkilökohtaisen vapauden, koskematto-

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

muuden ja turvallisuuden suoja), 8 §:n (rikosoikeudellinen laillisuusperiaate), 9 §:n 2 momentin (oikeus lähteä maasta) ja 10 §:n (yksityiselämän suoja) kannalta. Lausunnon perusteella lakiehdotukset eivät ole valtiosääntöoikeudellisesti ongelmallisia. Perustuslakivaliokunta katsoo, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Hallintovaliokunnan lausunnossa (HaVL 32/2016 vp) esitetään lakivaliokunnan huomioon otettavaksi näkökohtia, joita voi luonnehtia hallituksen esityksen kannalta myönteisiksi.

Matkustamisrikoksena rangaistavat teot

Laillisuusperiaate

Amnesty International Suomen osasto kiinnittää huomiota rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen ja siitä seuraavaan rikostunnusmerkistön tarkkarajaisuusvaatimukseen. Tähän liittyy järjestön lausunnon mukaan kysymys matkustamisteon yhteydestä itse päätekoon, jolla tarkoitettaneen tässä yhteydessä rikoslain (39/1889) 34 a luvun 1 §:ssä rangaistavaksi säädettyä terroristisessa tarkoituksessa tehtyä rikosta.

Oikeusministeriön kanta

Rikoslain 34 a lukuun lisättäväksi ehdotettavan matkustamisrikosta koskevan 5 b §:n kirjoitustapa noudattaa luvun rangaistussäännöksissä noudatettua kirjoitustapaa, kuitenkin samalla taustalla olevan päätöslauselman kriminalisointivelvoitteen asettamat vaatimukset ja nyt säänneltävän teon ominaispiirteet huomioon ottaen. Perustuslakivaliokunnan mielestä (lausunnon sivu 3) mukaan ehdotetun tunnusmerkistön voidaan katsoa täyttävän laillisuusperiaatteen täsmällisyysvaatimuksen. Laillisuusperiaatetta koskevan tarkastelun yhteydessä perustuslakivaliokunta on myös arvioinut matkustamisrikosta valmisteluluonteisena tekona, joka voi olla huomattavan etäällä aiotusta terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikokses-

ta. On myös huomattava se hallituksen esityksestä monin paikoin ilmenevä seikka, että matkustamisrikos voi joissakin tapauksissa olla lähempänä terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekemistä kuin monet nyt rikoslain 34 a luvun rangaistavaksi säädetyt rikokset. Tällainen tilanne voi etenkin olla käsillä, kun henkilö matkustaa tehdäkseen suoraan terroriiskun. Amnesty International Suomen osaston lausunnossa todettu ei edellytä muutoksia ehdotettuun rangaistussäännökseen.

Rangaistussäännöksen ulottaminen kansalaisuus- tai asuinvaltioihinsa palaaviin henkilöihin

Hallituksen esityksen taustalla olevan päätöslauselman mukaisesti esityksessä ehdotetaan rangaistussäännöstä, jonka mukaan säännöksen piiriin eivät kuuluisi Suomeen palaavat kansalaiset tai Suomeen palaavat täällä pysyvästi asuvat taikka muutkaan Suomeen tulevat henkilöt.

Hallintovaliokunta kiinnittää lausunnossaan (sivut 2 ja 3) huomiota siihen, että kriminalisoinnin ulkopuolelle jäävät kansalaisuus- tai asuinvaltioonsa palaavat henkilöt, minkä voidaan valiokunnan mukaan arvioida vähentävän sääntelyn tehokkuutta. Toisaalta valiokunta toteaa, että sen laajuinen sääntely tulisi arvioida tarkkaan myös perustuslain ja Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden näkökulmasta, ja viittaa lisäksi valmisteilla olevaan terrorismirikoksia koskevaan direktiiviin. Hallintovaliokunta myös tähdentää sitä, että Suomeen terrorismirikosta tekemään tulevan henkilön toimintaan voidaan laajalti puuttua jo voimassa olevan rikoslainsäädännön ja poliisin toimivaltuuksia koskevan sääntelyn nojalla.

Suojelupoliisin lausunnossa todetaan, että päätöslauselman mukaisen kriminalisointivelvoitteen ulkopuolelle jäävät esimerkiksi kansalaisuusvaltioonsa palaavat. Lausunnossa ei kuitenkaan katsota, että tässä yhteydessä rangaistussäännös tulisi ulottaa myös palaajiin.

Oikeusministeriön kanta

Hallituksen esityksen taustalla olevalla Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselmalla 2178 (2014) puututaan nimenomaan ulkomaille terrorismirikosten tekemistä varten lähtevien henkilöiden toimintaan. Päätöslauselma lähtee siitä, että valtiot vastaavat kansalaistensa ja alueeltaan lähtevien henkilöiden aiheuttamasta terrorismin uhasta toisessa valtiossa. Suomea suoraan velvoittavan päätöslauselman edellyttämät lainsäädäntömuutokset on katsottu aiheellisiksi tehdä mahdollisimman nopeasti.

Hallituksen esityksen valmistelun ollessa jo pitkällä Euroopan komissio teki ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi terrorismin torjumisesta ja terrorismin torjumisesta tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2002/475/YOS korvaamisesta. Tällä hetkellä ehdotuksen käsittely on kesken unionin toimielimissä, joskin direktiivin valmiiksi saaminen tämän vuoden loppuun mennessä on mahdollisuuksien rajoissa. Direktiiviehdotuksen myötä keskusteluun Suomessa on noussut myös palaajien asema, koska komission ehdotus koski heitäkin. Matkustamisrikosta koskeva direktiiviehdotuksen 9 artikla on kuitenkin jakanut tämän kysymyksen osalta jäsenvaltioiden mielipiteet, ja artiklan lopullista sisältöä ei voida vielä ennustaa. Tähänastisissa valmisteluvaiheissa artiklan sisältö on vaihdellut huomattavasti.

Direktiiviehdotusta koskeva valtioneuvoston kirjelmä ja sen jatkokirje ovat olleet eduskunnan käsiteltävinä. Lakivaliokunta on edellyttänyt (LaVL 1/2016 vp, s. 5), että eduskuntaa informoidaan asiasta uudelleen, kun Suomen kanta täsmentyy ja ennen kuin asiasta lopullisesti päätetään. Eduskunnan hyväksymien kantojen mukaisesti Suomi on toistaiseksi direktiivineuvotteluissa korostanut sitä, että matkustamisrikokselle on löydettävä sisältö, joka on toisaalta tarkoituksenmukainen, toisaalta perus- ja

ihmisoikeuksien ja kansainvälisten kriminalisointivelvoitteiden vaatimukset täyttävä. Perus- ja ihmisoikeuksiin liittyy kysymys kansalaisen oikeudesta palata kotimaahansa, jonka esimerkiksi Ruotsi on direktiivineuvotteluissa katsonut estävän kriminalisoinnin ulottamisen mainittuun henkilöön.

Hallintovaliokunnan lausunnossa todetun mukaisesti on syytä korostaa jo olevassa olevia mahdollisuuksia puuttua sellaisen henkilön toimintaan, joka tulee Suomeen tekemään terrorismirikoksen. Henkilö on jo ennen tänne tuloaan saattanut tehdä terroristisessa tarkoituksen tehdyn rikoksen tekemistä edistävän terrorismirikoksen (esimerkiksi rikoslain 34 a luvun 2 §:ssä tarkoitettu terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu tai 4 b §:ssä tarkoitettu kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten) taikka saattaa tehdä tällaisen valmisteluluonteisen rikoksen tänne tultuaan. Muidenkin vakavien rikosten kuin terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu on laajalti säädetty rangaistavaksi. Poliisilla on lisäksi poliisilain (872/2011) 5 luvun nojalla terrorismirikoksia ja muita vakavia rikoksia koskien laajat toimivaltuudet toimia rikoksen estämiseksi jo ennen kuin mitään rikosta tai sen rangaistavaa yritystä on edes tehty. Nykyinen rikoslainsäädäntö sekä poliisin toimivaltuuksia koskevat säännökset, jo yritysvaiheessa oleviin rikoksiin sovellettava pakkokeinolain (806/2011) 10 luku mukaan lukien, tarjoavat siis laajalti toimintamahdollisuuksia tilanteissa, joissa henkilö tulee Suomeen tai on jo täällä tehdäkseen täällä vakavan rikoksen.

Hallituksen esityksen luonnoksen lausuntokierroksella ei yhtä lausunnonantajaa (professori Pekka Viljanen) lukuun ottamatta arvosteltu päätöslauselmaan perustuvaa lähestymistapaa, jonka mukaan matkustamisrikoksen tekijöiden ulkopuolelle tässä vaiheessa jätetään kansalaisuus- tai asuinvaltioonsa palaavat. Lausuntopalaute siis selvästi tuki lähestymistapaa.

Oikeusministeriö katsoo edellä todettu huomioon ottaen perusteltua olevan, että matkustamisrikos säädetään hallituksen esityksessä ehdotetun mukaisena.

Sotarikosten tekemiseksi tapahtuva matkustaminen ja humanitäärisen oikeuden huomioon ottaminen

Valtakunnansyyttäjänviraston lausunnossa todetaan lakiehdotukseen liittyväksi epäkohdaksi se, ettei säädettäisi rangaistavaksi sotarikosten tekemistä varten tapahtuvaa matkustamista. Lausunnossa viitataan vaikeuteen saada matkustamistarkoitusta koskevaa näyttöä ja rikosten välisiin rajanveto-ongelmiin. Sotarikoksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan käsitellään myös Amnesty International Suomen osaston lausunnossa joskin pikemminkin näiden rikosten tutkimisen ja niihin syyllistyneiden vastuuseen asettamisen näkökulmasta.

Amnesty International Suomen osaston lausunnossa kiinnitetään huomiota aseellisissa selkkauksissa sovellettavan kansainvälisen humanitäärisen oikeuden merkitykseen. Lausunnossa todetaan, että käytännössä esitetty lainsäädäntö voi heikentää humanitäärisen oikeuden asemaa aseellisessa selkkauksessa siltä osin kuin sitä sovellettaisiin sellaisiin tekoihin, jotka kuuluvat humanitäärisen oikeuden alaisuuteen. Järjestön lausunnossa viitataan sääntelyyn, joka on terrorismin ennaltaehkäisyä koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen (SopS 49/2008) 26 artiklan 4 ja 5 kappaleessa ja joka yleissopimukseen vuonna 2015 tehdyn lisäpöytäkirjan 9 artiklan mukaisesti pätee myös lisäpöytäkirjan mukaisiin rikoksiin.

Suomen Punaisen Risti toteaa lausunnossaan myös nyt kysymyksessä olevaan päätöslauselmaan viitaten, että kun kansallisesti kriminalisoidaan terrorismiksi luokiteltavia tekoja, kriminalisoinnissa tulee ottaa huomioon myös kansainvälisen humanitäärisen oikeuden velvoitteet ja perusperiaatteet. Lausunnon mukaan sotatilanteissa kansainvälinen humanitäärinen oikeus ei kriminalisoi ulkomaille matkustamista, kun matkustavan henkilön tarkoituksena on liittyä osaksi jonkin meneillä olevan konfliktin osapuolen asevoimiin. Suomen Punainen Risti katsoo, että hallituksen esityksessä esitettyjä krimi-

nalisointeja tulisi soveltaa varoen ja varmistaen, että niitä ei sovelleta tilanteessa, jossa henkilö matkustaa tarkoituksenaan liittyä jonkun aseellisen selkkauksen osapuolen taistelijaksi.

Oikeusministeriön kanta

Hallituksen esityksen antamista ovat edeltäneet arviomuistion ja hallituksen esityksen luonnoksen lausuntokierrokset, joilla Valtakunnansyyttäjänvirasto ei ole puuttunut nyt esiin nostamaansa kysymykseen. Ehdotetun rangaistussäännöksen ulottuvuutta merkittävästi laajentavia muutoksia ei pidä pohtia ja tehdä vasta tehdä eduskuntakäsittelyssä ilman asianmukaista edeltävää lainvalmisteluprosessia.

Rikosten tunnusmerkistöihin liittyy väistämättä rajanveto-ongelmia. Tämä ei koske pelkästään esimerkiksi terrorismirikoksia ja sotarikoksia, vaan myös terrorismirikoksia ja useita muita vakavia rikoksia, joita voidaan tehdä terroristisessa tarkoituksessa. Terrorismirikoksen, mukaan lukien nyt rangaistavaksi ehdotettavan matkustamisrikoksen, erottaa muista rikoksista nimenomaan rikoslain 34 a luvun 6 §:n 1 momentissa säädetty terroristinen tarkoitus, joka liittyy suoraan tai välillisesti kaikkiin matkustamisrikoksen tarkoituksena oleviin rikoksiin. Mainittuun tarkoitukseen puolestaan liittyy Valtakunnansyyttäjänviraston lausunnossa esiin nostettu sinänsä tärkeä matkustamistarkoituksen toteennäyttämistä koskeva kysymys, johon palataan jäljempänä.

Amnesty International Suomen osaston tavoin oikeusministeriö pitää tärkeänä järjestön lausunnossa mainittujen muiden rikosten kuin terrorismirikosten selvittämistä ja niihin syyllistyneiden vastuuseen saattamista. Lausunnossa ei tuoda esiin sitä, millä tavalla juuri nyt kysymyksessä olevan matkustamisrikoksen säätäminen heikentäisi tätä tavoitetta. Lausunnossa esitetään tältä osin myös kriittisiä huomioita matkustamisrikoksen taustalla olevasta päätöslauselmasta, mutta tosiasia kuitenkin on, että päätös-

lauselma on Suomea velvoittava ja sen tulee säätää matkustamisrikos rangaistavaksi vähintään päätöslauselman edellyttämässä laajuudessa.

Amnesty International Suomen osaston ja Suomen Punaisen Ristin lausunnoissa korostetun kansainvälisen oikeuden, erityisesti humanitäärisen oikeuden, merkitystä ei ole sivuutettu hallituksen esityksen valmistelussa. Näihin näkökohtiin kiinnitetään huomiota yleisperusteluissa (päätöslauselman johdantoon liittyen sivulla 3 ja Suomen tilannetta koskevassa jaksossa sivulla 16) sekä matkustamisrikosta koskevan rangaistussäännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa (esityksen sivut 36 ja 37). Kuten yksityiskohtaisista perusteluista ilmenee, myös tältä osin kysymys on matkustajan tarkoituksesta, mihin liittyy tarkoituksen näyttäminen. Kansainvälisen humanitäärisen oikeuden kysymyksistä vastaavan ulkoasiainministeriön lausunnossa ei esitetä kriittisiä huomioita tältä osin, vaan pikemminkin pidetään hyvänä huomion kiinnittämistä esityksessä kansainväliseen oikeuteen ja humanitääriseen oikeuteen yleisperusteluissa.

Amnesty International Suomen osaston lausunnossa viitattu lisäpöytäkirja sisältää 4 artiklassaan velvollisuuden säätää rangaistavaksi matkustaminen ulkomaille terroristisessa tarkoituksessa. Suomi on allekirjoittanut lisäpöytäkirjan 18 päivänä toukokuuta 2016. Kuten hallituksen esityksestä ilmenee (sivu 4), nyt käsiteltävällä hallituksen esityksellä tulevat samalla toteutetuiksi lisäpöytäkirjasta aiheutuvat matkustamisrikosta koskevat kriminalisointivelvoitteet. Kun Suomi liittyy lisäpöytäkirjaan, Suomea tulevat myös matkustamisrikoksen osalta velvoittamaan terrorismin ennalta ehkäisyä koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen 26 artiklan 4 ja 5 kappaleen mukaiset kansainvälistä humanitääristä oikeutta ja aseellisia selkkauksia koskevat määräykset. Epäselvyyttä ei ole siitä, että Suomea sitovia kansainvälisiä humanitäärisen oikeuden velvoitteita on jo muutenkin noudatettava.

Suomen Punaisen Ristin toteamus kriminalisoinnin varovaisesta soveltamisesta on perusteltu siitä näkökulmasta, että rikosoikeudellinen laillisuusperiaate ei salli rangaistussäännösten laajentavaa tulkintaa ja että riittävä näyttö on esitettävä rangaistussäännöksen kaikkien tunnusmerkistötekijöiden olemassaolosta ennen henkilön tuomitsemista matkustamisrikoksesta.

Oikeusministeriö katsoo, että Valtakunnansyyttäjänviraston, Amnesty International Suomen osaston ja Suomen Punaisen Ristin lausunnoissa esitetyt näkemykset sotarikoksista ja muista terrorismirikosten lähirikoksista sekä humanitäärisen oikeuden huomioon ottamisesta eivät edellytä muutoksia hallituksen esityksen lakiehdotuksiin. Niiden esittämiä näkökohtia on myös otettu huomioon perusteluissa.

Tekijän tahallisuuteen ja näytön hankkimiseen liittyvät näkökohdat

Joissakin lausunnoissa nostetaan esiin tekijän tahallisuuteen (matkustamistarkoitukseen) ja näytön hankkimiseen liittyviä näkökohtia. Näytön hankkimiseen puolestaan liittyvät esitutkintaviranomaisen käytettävissä olevat tutkintakeinot.

Sisäministeriö katsoo, että rangaistussäännöksestä ei liene odotettavissa tavanomaista vaikeampia näyttökysymyksiä. Ministeriö myös viittaa oikeusturvatakeisiin, esimerkiksi syyttömyysolettamaan ja itsekriminointisuojaan. Sisäministeriö myös korostaa olevan tärkeää, että poliisin käytettävissä ovat toimivaltuudet, joilla tekoja voidaan selvittää.

Poliisihallitus tuo esiin paitsi salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen tarpeellisuuden uuden rikoksen estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä, myös sen, että tiedonhankinnan kohteena olevan oikeusturvan kannalta on ensiarvoista, että poliisilla on riittävät tiedot käytössään ennen esitutkinnan käynnistämistä.

Keskusrikospoliisi pitää ehdotetussa rangaistussäännöksessä valittua tarkoitustahallisuuteen perustuvaa tahallisuusmallia perusteltuna ja systemaattisena rikoslain 34 a lu-

vun muun säännöstön kanssa, vaikka se voi aiheuttaa näytön saamiselle haasteita. Keskusrikospoliisin mukaan esityksessä on huomioitu tarvittavin osin ja riittävässä laajuudessa salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käyttömahdollisuus.

Suojelupoliisi viittaa hallituksen esitykseen, jossa todetaan, että matkustamisrikoksen toteennäyttö voi puolestaan olla haastavaa. Suojelupoliisin tehtävän kannalta olennaisten salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen osalta esitettyä pidetään perusteltuna ja riittävänä.

Suomen Asianajajaliitto pitää tärkeänä sitä, että kynnys tahallisuutta edellyttävän säännöksen soveltamiselle pysyy korkeana. Ehdotettu rangaistussäännös ei saisi esimerkiksi vaarantaa henkilöiden mahdollisuuksia vierailla entisessä kotimaassaan. Epäilyä ja näyttöä koskeva kynnys on asetettava rikosoikeudellisesti riittävälle tasolle jo tutkinnan alkuvaiheessa. Suomen Asianajajaliitto on salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen osalta katsonut ongelmia aiheuttavan sen, että teon vakavuuden harkinta on tutkinnan alkuvaiheessa suurpiirteistä. Toisaalta katsotaan, että säännösten ennaltaestävyys ja matkustusrikoksen valmistelutekotyyppisyys sekä terrorismirikosten vakavuus puoltavat viranomaisten riittävää tiedonsaantia, jolloin huomiota on kuitenkin kiinnitettävä suhteellisuusperiaatteseen.

Amnesty International Suomen Osasto kiinnittää huomiota syyttäjällä olevaan todistustaakkaan rikoksen toteutumisesta.

Oikeusministeriön kanta

Oikeusministeriön näkemyksen mukaan lausunnoissa ei tekijän tahallisuuden ja siihen liittyvän teon tarkoituksen tai teon toteennäyttämisen taikka salaisten tiedonhankintakeinojen tai salaisten pakkokeinojen osalta ole esitetty mitään sellaista, joka edellyttäisi muutoksia ehdotettuihin lainsäädäntömuutoksiin tai olisi ristiriidassa hallituksen esityksessä muuten

lausutun kanssa. Lausunnoissa esitetyt näkökohdat pikemmin myös näiltä osin tukevat hallituksen esityksessä todettua.

Ehdotettu rangaistussäännös edellyttäisi, että matkustajan tarkoituksena on tehdä matkustamisen kohdemaassa terrorismirikos. Teon tarkoitustahallisuutta koskien ehdotettu rangaistussäännös on johdonmukainen muiden rikoslain 34 a luvussa olevien niiden rangaistussäännösten kanssa, jotka koskevat terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekemisen edistämistä. Kuten hallituksen esityksessä todetaan (sivu 36), tarkoitustunnusmerkin vuoksi kysymyksessä on korotettu tahallisuusvaatimus. Samassa perustelukohdassa edelleen todetaan, että matkustustarkoitusta ja siihen liittyvää tahallisuutta koskeva näyttövelvollisuus olisi normaaliin tapaan syyttäjällä.

Hallituksen esityksessä erikseen korostetaan edelleen sivulla 36 sitä, että kriminalisoinnilla ei säädettäisi rangaistavaksi matkustamista tiettyihin valtioihin tai tietyille esimerkiksi terroristijärjestön hallitsemille alueille. Perustelujen mukaan muutenkaan taistelujen tai aseellisten konfliktien alueelle matkustaminen ei yksinään osoittaisi terrorismirikoksen tekemisen tarkoitusta. Matkan tarkoitus olisi siis aina erikseen näytettävä toteen.

Sisäministeriön lausunnossa todetun mukaisesti matkustamisrikoksen esitutkinnassa sovellettaisiin normaaliin tapaan epäillyn oikeuksia turvaavia periaatteita, joista keskeisimpiä ovat esitutkintalain (805/2011) 4 luvussa säädetyt syyttömyysolettama ja itsekriminointisuoja.

Kuten hallituksen esityksessä todetaan (sivu 22), uuden kriminalisoinnin kannalta suurimmat haasteet tulevat liittymään tekojen paljastumiseen ja matkustamistarkoituksen toteennäyttämiseen. Toisaalta todetaan, että näiltäkään osin matkustamisrikos ei olisi merkittävästi muista terrorismirikoksista poikkeavassa asemassa. Matkustamisrikokseen saattaa jopa liit-

tyä sellaisia ulkoisesti todennettavissa olevia seikkoja, joita muihin terrorismirikoksiin ei liity.

Näytön hankkimisen kannalta olennaista on, että rikoksia estävien, paljastavien ja selvittävien viranomaisten käytössä ovat riittävät ja rikoksen vakavuuteen nähden oikeasuhtaiset salaiset tiedonhankintakeinot ja salaiset pakkokeinot. Tätä esityksessä myös ehdotetaan. Perus- ja ihmisoikeuksiin tuntuvimmin puuttuvien keinojen osalta edellytettäisiin sitä, että teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta. Tällainen lainsäädäntöratkaisu on käytettävissä myös tässä tapauksessa perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella. Ratkaisua voidaan pitää toimivana myös tässä yhteydessä siitäkin huolimatta, että salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käyttöedellytysten olemassaolo harkitaan Suomen Asianajajaliiton lausunnon mukaisesti varsin varhaisessa vaiheessa. Kuten hallituksen esityksestä ilmenee (sivu 37), vankeusrangaistuksen piiriin kuuluvia tapauksia on kuitenkin erotettavissa (esimerkiksi matkustaminen suoraan terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen eli ”terrori-iskun” tekemistä varten taikka matkustaminen laajamittaista rahankeräys-, värväys- ja tai koulutustoimintaa varten).

Poliisilain 5 luvun mukaisten salaisten tiedonhankintakeinojen ja pakkokeinolain 10 luvun mukaisten salaisten pakkokeinojen käytön osalta on lisäksi syytä kiinnittää huomiota siihen, että keinojen käyttöä ohjaavat ja rajoittavat lukuisat säännökset, jotka koskevat esimerkiksi suhteellisuusperiaatteen ja vähimmän haitan periaatteen noudattamista. Lisäksi poliisilain 5 luvun 2 §:n 2 momentin ja pakkokeinolain 10 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan esimerkiksi telekuuntelua ja teknistä kuuntelua saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle, paljastamiselle tai selvittämiselle.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian lausunnossa esiin nostettu kysymys

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian lausunnossa kiinnitetään pidättämisen ja vangitsemisen edellytyksiin liittyen huomiota Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen joitakin kuukausia sitten antamaan tuomioon, jossa edellytetään riittäviä ja perusteltuja perusteita vapaudenriistolle. Kysymys on yleisemmin vapaudenriiston edellytyksistä, joiden ja joita koskevan lainsäädännön asianmukaisuuden pohtimiseen tämä ei ole oikea paikka. Lausunnossa asiaan kiinnitetään huomiota sinällään paikkansa pitäviksi todettujen, esityksen perustuslainmukaisuuteen liittyvien perustelutekstien (esityksen sivut 41 ja 42) johdosta.